

درس هشتم

فعالیت ۱ (صفحه ۹۸ کتاب درسی)

بحث و گفت‌وگو

با راهنمایی دبیر درباره این موضوع گفت‌وگو کنید که چرا تجربه تلخ جنگ جهانی اول، مانع بروز جنگ جهانی دوم نشد. زیرا جنگ جهانی اول نه تنها مسائل و مشکلات بزرگ بین کشورهای اروپایی را حل نکرد، بلکه نتایج تحقیرآمیزی برای برخی از ملت‌ها به دنبال داشت و شرایط نابرابری بین جوامع اروپایی به وجود آورد که این خود به ملی‌گرایی توسعه‌طلبانه منجر شد. پیشنهادهای شما برای گسترش و استحکام صلح و دوستی جهانی و جلوگیری از جنگ و ویرانی چیست؟

- گفتگوهای فراوان بین دولت‌ها و ملت‌ها برای پرهیز از جنگ
- رفع تبعیض‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در سطح جهان
- احترام به حقوق اقلیت‌های قومی، نژادی و دینی
- پایبندی به قوانین بین‌المللی و احترام به حقوق انسانی افراد
- گفتگوی بین نمایندگان ادیان و مذاهب مختلف و ...

فعالیت ۲ (صفحه ۹۹ کتاب درسی)

برداشت و قضاوت

برداشت و قضاوت خود را از این جمله بیان کنید: «حمام خونی که استالین... به راه انداخت، جذابیت همان چیزی را از بین برد که اکثر متفکران آن را به نام تمدن نوین تحسین می‌کردند» (فوگل، تمدن مفر بزمین، ج ۲، ص ۱۲۲۲).

کشتار فراوان و بی‌رحمانه مردم شوروی توسط رژیم کمونیستی استالین، تمام معنویات و اخلاقیات را به سخره گرفت و نشان داد تا چه اندازه اراده فردی دیکتاتورها در پایمال کردن حقوق انسان‌ها تأثیر دارد. تمدن نوین جهانی که با شعار حقوق بشری و تضمین سعادت فردی و جمعی افراد می‌شده است، با این اقدامات استالین به چالش کشیده شد و بار دیگر منجر به ظهور قانون‌های نابرابر و تبعیض‌آمیز در جهان و تحمیل آنها بر فرودستان شد.

فعالیت ۳ (صفحه ۱۰۰ کتاب درسی)

بحث و گفت‌وگو

یکی از رایج‌ترین شیوه‌های تبلیغات فاشیستی طرح شعارهایی چون «موسولینی همواره درست می‌گوید» به صورت پوستر و چسباندن آن بر در و دیوار در سرتاسر ایتالیا بود (فوگل، تمدن مغرب زمین، ج ۲، ص ۱۲۰۵).
در باره نسبت این شعار با مرام و مسلک فاشیستی با یکدیگر مباحثه کنید.
حزب فاشیست ایتالیا به ملی‌گرایی افراطی و نژاد پرستی اعتقاد داشت و از همه گروه‌ها می‌خواست تابع دولت باشند. آنها تقدس پیشوا (رهبر) را تا سرحد امکان خواستار بودند، از این رو احزاب و سازمان‌های مخالف می‌بایست منحل و پاکسازی شوند و یا به اطاعت از پیشوا و سیاست‌های او گردن نهند. لازمه این سیاست، پذیرفتن بی‌قید و شرط گفتار و کردار موسولینی بود و شعار «موسولینی همواره درست می‌گوید» در این راستا تبلیغ می‌شد.

موسولینی هنگام سخنرانی در میان هواداران پرشور خود - ونیز ۱۹۳۳ م

فعالیت ۴ (صفحه ۱۰۱ کتاب درسی)

بررسی شواهد و مدارک

متن سوگند اعضای سازمان جوانان هیتلری را بخوانید و بگویید که از آن چه برداشت‌هایی درباره فضای فکری، سیاسی اجتماعی آلمان در سال‌های پیش از جنگ جهانی دوم می‌توان کرد: «در حضور این پرچم خونین که مظهر پیشوای ماست، من سوگند یاد می‌کنم تا همه نیرو و توانم را در راه آدولف هیتلر، منجی کشورمان، به کار گیرم. من با میل خود آماده‌ام تا جانم را در راه او نثار کنم؛ خدایا، مرا در این راه کمک کن». (فوگل، تمدن مغرب زمین، ج ۲، ص ۱۲۱۶).
این متن، وجود احساسات ملی‌گرایی افراطی در آلمان را بازتاب می‌دهد که پیرامون شخصیت هیتلر شکل گرفته بود و او را نماد غرور پیروزی آلمان‌ها می‌دانستند. به این صورت یک عزم اجتماعی برای شکل‌دهی دیکتاتوری نظامی هیتلری بوجود آمد تا با تکیه بر آن، مشکلات و سرخوردگی‌های ناشی از جنگ جهانی اول را حل و فصل کنند.

فعالیت ۵ (صفحه ۱۰۲ کتاب درسی)

تحلیل تاریخی

با بررسی رویدادهای فوق، تأثیر آنها را بر بی‌ثبات کردن اروپا و جهان و بروز جنگ جهانی دوم بیان کنید. نظامی‌گری آلمانی‌ها به آنها امکان می‌داد تا سیاست‌های توسعه‌طلبانه خود را در نقاط مختلف اروپا پیش ببرند و در این راه خود را از نظارت جامعه ملل آزاد سازند. همچنین آنها برای تقویت مواضع و سیاست‌های نظامی خود با رژیم‌های دیکتاتوری مشابه خود پیمان اتحاد امضا کردند که در ابتدا جنبه مخالفت با نظام کمونیستی شوروی داشت. این نظامی‌گری و توسعه‌طلبی، سرانجام کشورهای اروپایی را به سمت جنگ جهانی دوم سوق داد.

فعالیت ۶ (صفحه ۱۰۲ کتاب درسی)

تفکر و اظهارنظر

دیدگاه یکی از مورخان معاصر درباره آثار و پیامدهای فکری و فرهنگی جنگ جهانی دوم را بخوانید و نظر خود را در باره آن در کلاس بیان کنید: «مهیبت‌ترین بصیرت و آگاهی حاصل از این پدیده این بود که اکنون بشر قدرت انهدام کامل خود را به دست آورده است» (آدلر، تمدن‌های عالم، ج ۲، ص ۷۶۶).

ساخت و به کارگیری سلاح‌های کشتار جمعی در جنگ جهانی دوم و کشتار عظیم انسان‌ها، نشان داد که استعداد و توانایی‌های انسان همواره در راه آسایش و آرامش بشر به کار نرفته است و هر اندازه نقش سازنده در حیات بشری داشته باشد، به همان اندازه می‌تواند نقش مخربی در جهان اجتماعی و جهان طبیعی داشته باشد. این وضعیت، در شعور تمدن‌ها تردید ایجاد می‌کند و تعریف انسان‌ها را به عنوان موجودات برتر زیر سؤال می‌برد. به قول والتر بنیامین یکی از جامعه‌شناسان و دانشمندان اعضای مکتب فرانکفورت و از مخالفین سرسخت نظام سرمایه‌داری و استبدادی، «هر سند تمدن، یک سند توحش است.»

شفیعی

کاوش خارج از کلاس (صفحه ۱۱۰ کتاب درسی)

جنبش غیرمتعهدها

با راهنمایی دبیر و مراجعه به منابعی که به شما معرفی می‌کند، در باره جنبش عدم تعهد تحقیق کنید و پاسخ پرسش‌های زیر را به کلاس ارائه دهید.

۱- پایه‌گذاران جنبش غیرمتعهدها چه کسانی بودند؟ جمال عبدالناصر از مصر، احمد سوکارنو از اندونزی و جواهر لعل نهرو از هندوستان

۲- هدف از تأسیس جنبش غیرمتعهدها چه بود؟ مبارزه با هرگونه سلطه استعماری در جهان و عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر

۳- در عصر جنگ سرد موقعیت سیاسی این جنبش در جهان چگونه بود؟

در دوره جنگ سرد کشورهایی مانند هند، اندونزی، یوگسلاوی (سابق) مصر، غنا و ... از طریق این جنبش توانستند صدای خود را به عنوان کشورهایی که جزء دو بلوک متخاصم شرق و غرب نیستند به گوش جهانیان برسانند و از این مسیر نقش مهمی را در ثبات و امنیت جهانی ایفا کنند. همچنین این جنبش توانست در دوره جنگ سرد با حمایت از استقلال ملت‌های تحت استعمار و پذیرش عضویت آنها در این گروه، در دگرگونی نظام جهانی نقش مهمی بازی کند و مانع زیادی خواهی رهبران دو بلوک شرق و غرب و بروز جنگ هسته‌ای شود.

بهرام شفیعی

پرسش‌های نمونه (صفحة ۱۱۱ کتاب درسی)

- ۱- عوامل ضعف جامعه ملل و ناتوانی آن را در جلوگیری از جنگ جهانی دوم بیان کنید.
الف) نداشتن قدرت کافی و ضمانت اجرایی برای تحقق اهداف خود، ب) حضور نداشتن برخی کشورها در این نهاد بین‌المللی از جمله آمریکا و شوروی ج) خروج آلمان و ژاپن از جامعه ملل
- ۲- ویژگی‌های مشترک دیکتاتوری‌های استالین، موسولینی و هیتلر را در ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی فهرست کنید.
از لحاظ سیاسی اجتماعی: برقراری نظام تک‌حزبی و نظامی، از میان برداشتن احزاب رقیب و مخالف خود توسط سازمان‌های امنیتی و پلیسی، نظارت کامل بر زندگی و افکار مردم با استفاده از وسایل ارتباط جمعی و شگردهای تبلیغاتی خود، مجازات‌های سنگین برای مخالفان خود، یکنواخت‌سازی سبک زندگی اجتماعی مردم جامعه براساس خواسته‌های این رهبران و رواج فرهنگ رهبرپرستی.
از لحاظ اقتصادی: توجه به صنایع بزرگ از جمله ماشین‌آلات و صنایع نظامی، تأسیس کارخانجات و افزایش سطح تولید، تلاش برای رفع بیکاری و تورم، ساخت شبکه وسیعی از جاده‌ها و راه‌آهن، ایجاد مؤسسات عمومی و ...
- ۳- رویدادهای مهم منتهی به جنگ جهانی دوم و دوران آن جنگ را روی نمودار خط زمان نشان دهید.
۱۹۱۸ ← پایان جنگ جهانی اول
۱۹۱۹-۱۹۳۳ ← کنفرانس صلح ورسای و محروم کردن آلمان از مستعمرات خود - به قدرت رسیدن فاشیست‌ها در ایتالیا - به قدرت رسیدن نظامیان در ژاپن - به قدرت رسیدن هیتلر در آلمان و ظهور ملی‌گرایی افراطی - بحران اقتصادی جهان به خصوص در آمریکا
۱۹۳۳ ← حمله ژاپن به چین و خارج شدن ژاپن از جامعه ملل
۱۹۳۳ ← خارج شدن آلمان از کنفرانس خلع سلاح ژنو و جامعه ملل
۱۹۳۶ ← اعزام سربازان آلمانی به منطقه غیرنظامی راینلند در مرز فرانسه
۱۹۳۷ ← امضای پیمان ضد کمینترن میان آلمان، ایتالیا و ژاپن
- ۴- ارزیابی شما از سیاست حکومت رضاشاه در قبال جنگ جهانی دوم چیست؟ (برای دیدگاه خود استدلال بیاورید).
رضاشاه براساس دیدگاه‌های خود و علاقه به رژیم نظامی‌گرایی هیتلر، به آلمانی‌ها گرایش داشت. علاوه برآن به اتکا به نیروی سوم در مقابل نفوذ شوروی‌ها و انگلیسی‌ها در ایران اعتقاد داشت. بی‌طرفی رضاشاه عملاً به سود آلمانی‌ها بود که در خاک شوروی در حال پیشروی بودند. این مسئله برای انگلیسی‌ها قابل پذیرش نبود. در هر صورت موضع کشور ایران چه به نفع متفقین یا علیه آن چندان فرقی نمی‌کرد و درگیر عواقب جنگ می‌شد.
- ۵- چه عواملی موجب رشد سریع اقتصادی و صنعتی کشورهای اروپای غربی و ژاپن در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم شد؟
سخت‌کوشی مردم این کشورها برای بازسازی اقتصادی و صنعتی کشورهای خود، برنامه‌ریزی‌های مؤثر و هوشمندانه، انجام اصلاحات اجتماعی، دریافت کمک‌های اقتصادی از آمریکا و تقویت دموکراسی

